

FOREVER CONNECTED

הימים הלאומיים תשפ"ג

מערכי פעילויות למשתתפי מסע

תוכן

3	פתיחה
4	מבנה החוברת
5	מבנה הפעילויות

מערכי פעילות

6	הקדמה על הזיכרון
14	יום השואה הסיפור המשפחתי שלי
17	יום הזיכרון אוצרים. זיכרון
22	יום העצמאות מקול צפירה לקול תרועה
29	נספחים

שותפים יקרים,

חוברת זו מוגשת לכם, צוותי החינוך, על מנת לסייע לכם ביצירת מרחבי למידה בטוחים עבור משתתפי התכנית, לקראת יום השואה, יום הזיכרון ויום העצמאות. בחוברת תמצאו חלקים ייעודיים לכל אחד משלושת "הימים הלאומיים" הייחודיים לישראל. לאורך הקריאה נדריך אתכם בעזרת למידה אקטיבית, חקר ואבחנה אישית, תוך שימת דגש על צרכי הקבוצה שלכם.

התמה "מחברים לעד", במסגרתה נחוגג השנה את יום העצמאות ה-75 למדינת ישראל, היא תזכורת רבת עצמה לקשרים העמוקים והממושכים, המחברים את יהודי ישראל והתפוצות. בבסיסה, "מחברים לעד" מזכירה לנו כי לאורך ההיסטוריה, בין הטרגדיות לניסים אותם חווינו, נשארנו מחברים כעם אחד. גם בימים אלה, אנו ממשיכים לחלוק מסורת משותפת ועתיד משותף.

חוברת זו מיועדת לסייע למשתתפים ומשתתפות לחוש מחברים ומחוברות לחברה הישראלית ולתרבות היהודית, לא משנה היכן הם. למשתתפים והמשתתפות הנמצאים בישראל, הספרון מגשר על הפער בין תחושת הזרות לתחושת השייכות לארץ, דרך פעילויות המאפשרות להם ולהן לצאת החוצה ולפגוש את החברה הישראלית באשר היא וללא פילטרים. בתורן, פעילויות אלה יוצרות את הצורך במרחב לטובת תהליך ברור והגדרה עצמית.

הפעילויות המופיעות כאן מציעות למשתתפים והמשתתפות את המרחב הזה, תוך שהן מעודדות אותם ואותן לבאר את זהותם וזהותן דרך מפגש עם המקומות האישיים והרגשיים שלהם עם יהדותם, לאומם, תחושת השייכות לעם ישראל ומערכת היחסים בין הזהויות השונות הללו לביתם. תחושת זהות ושייכות מבוססות ונטועות היטב בהן בעלות השלכות משמעותיות למסלול הקריירה, מקום המגורים, התרבות אותה הם והן צורכים וכן משפחותיהם ומשפחותיהן העתידיות של המשתתפים והמשתתפות.

מטרות הפעילויות אותן אנו מנגישים לכם כאן היא להציע למשתתפים והמשתתפות את ההזדמנות להתחיל בתהליך של ברור אינטלקטואלי ורגשי ברמה הקבוצתית והאישית.

אנו מזמינים אתכם ואתכן לציין איתנו את השנה ה-5783 של החיבור הנצחי שלנו כעם היהודי, ואת חגיגות ה-75 למדינת ישראל

מבנה החוברת

בחוברת זו תוכלו למצוא חמישה מערכי פעילות. כל מערך פעילות עומד בפני עצמו ותוכלו להשתמש בו כרצונכם, אך אנו בנינו אותם באופן שיוכל לשמש אתכם בצורה מושכלת סביב הטקסים שתעברו, או כהכנה אליהם או כעיבוד אחריהם.

הקדמה - על הזיכרון

המערך **מסע בשביל הזיכרון** הינו מערך של 5 פעילויות העוסקות בכוחו של הזיכרון האישי והלאומי. אפשר לקחת פעילות אחת או שתיים ממנו, אך המסע הזה יכול לתת תחושת מסע של ממש. יש כאן הזדמנות להכנה משמעותית ומפורטת לכל הימים הלאומיים. אנו ממליצים להשתמש בפעילויות לפי הסדר ולבנות אצל המשתתפים שיח העוסק בזיכרון לאורך התקופה כולה.

יום השואה

הפעילות **הסיפור המשפחתי שלי** מאפשרת למשתתפים לצאת למסע חקר קצר להיסטוריה המשפחתית שלהם, לגלות עוד צדדים וממדים בסיפורים שעיצבו את מי שהם היום, לשאול את השאלות שמעסיקות אותם ולאחר מכן לעשות תהליך עיבוד כקבוצה. **פעילות זו מתאימה הן כהכנה והן כעיבוד ליום השואה.**

יום הזיכרון

המערך אוצרים. זיכרון פותח חלון לאופן בו החברה הישראלית מציינת את יום הזיכרון ומזמין את המשתתפים אל 'מאחורי הקלעים' של מעצביו ולשיח אודות האופן בו יש לשמרו. הפעילות מותאמת לעיבוד טקס יום הזיכרון של מסע בו תיקחו חלק.

יום העצמאות

המערך מקול הצפירה לקול תרועה מורכב מ-3 פעילויות העוסקות במעבר המורכב מיום הזיכרון ליום העצמאות, ובחוויה הייחודית של יום העצמאות. גם כאן - אפשר להעביר כל אחת מהפעילויות בפני עצמה, אך אפשר גם להעביר אותן כמהלך עקבי. הפעילות הראשונה מומלצת כהכנה למעבר מיום הזיכרון ליום העצמאות, בשלהי יום הזיכרון. השנייה מומלצת לליל יום העצמאות, והשלישית והרביעית - כעיבוד לכל הימים הלאומיים.

מבנה הפעילויות

לכל הפעילויות מבנה אחיד, שנועד להעניק לך כמה שיותר ביטחון בהעברת הפעילות. מטרת הפעילות - המטרות הן קריטיות כדי להתמקד בתוצאות הרצויות ולכוון לכך את המשתתפים. כל שלבי הפעילות משרתים את המטרות. המטרות מנוסחות בצורה רחבה מספיק כדי שתוכלו להיות דינאמיים ולעשות שינויים בהתאם למה שיעלה מהקבוצה כדי לפגוש את המשתתפים היכן שהם נמצאים.

חלק מרכזי

מתודות המורכבות מאקטיביות, שיח, אמנות, עבודה אישית ושיח קבוצתי. המתודות הן שיטת ההעברה של המטרות שהוגדרו כדי לייצר מרחב פרודוקטיבי.

עיון חותם

קטע כתוב שמציע זווית משלימה על הנושא הנדון. מומלץ להדפיס את העיון החותם, ולהקריא אותו לקבוצה לפני ששולחים אותה לדרכה, על מנת להציע להם חומר נוסף למחשבה.

הצעות להרחבה

חלקים נוספים שאפשר להוסיף לפעילות במקרה שהקבוצה התלהבה ורוצה להמשיך לעסוק בנושא, או במקרה שסיימתם מהר את החלק הראשון.

"והקה הַבֵּית הַגָּדוֹל רָסִיסִים" (עמוס ו, יא)

מסע בשביל הזיכרון וההנצחה במסורת היהודית, בעם היהודי, ובאופן אישי

המערך הזה מציע לך להעביר את קבוצתך **"מסע בשביל הזיכרון"**. המסע הזה יעבור דרך חוויית הזיכרון האישי והאופן שבו אנו מעצבים אותו, דרך לימוד על אידיאל הזיכרון ביהדות, עבור בבחינה של כוחו של הזיכרון בעיצוב הזהות שלנו ועד לשאלות הקשורות בזיכרון הלאומי סביב הנופלים ביום הזיכרון.

המערך בנוי משלבים. בחלקם אפשר להשתמש כהקדמה לכל תקופת הימים הלאומיים, וחלקם מתאימים יותר ליום הזיכרון והעצמאות. כל שלב עומד בפני עצמו, ואפשר להעביר אותו ללא קשר לאחרים, אך כמעריך יש לו כוח מיוחד לעצב חוויה יוצאת דופן שיש בה עיסוק בזהות אישית, בזהות יהודית, בישראליות, ובערכים אוניברסליים. אפשר גם למסגר את הפעילות כהזמנה לבחינת האחריות שלנו, כבני העם היהודי, לשוב ולבחון מחדש את המסגרות והתכנים של היום, לאתגר את המחשבה ולא לקבל את הר הזיכרון כגיגית הכפוייה עלינו.

הפעילות מבוססת על טקסט שכתב **ד"ר אריאל פיקאר**, מנהל מרכז קוגוד לחקר המחשבה היהודית ולהגות עכשיות ומנהל חינוכי של תכנית בארי במכון שלום הרטמן (ראו מאמר בנספחי הפעילות).

ד"ר פיקאר משרטט "שביל זיכרון" ואת תפקידיו השונים של הזיכרון עבור העם היהודי:

1. הזיכרון כשחזור (חוויית המבקשות לחזור אל העבר ולחוש אותו).
2. הזיכרון כתיקון וכמשאב מוסרי (הרצון לתקן את טראומת העבר ולהתעלות אל עבר עתיד טוב יותר)
3. הזיכרון כמשאב זהותי, אישי ולאומי - היכולת של חברה המנהלת חיים משותפים לאגד את העבר המשותף, להנציח אותו (כפעולה חברתית - אידיאולוגית - תרבותית) ובכך להפוך אותו לזיכרון קולקטיבי העובר לדורות הבאים דרך חינוך, תרבות וטקסים. כך הופך הזיכרון לאמצעי ליצירת זהות משותפת ולתחושת שייכות של הפרט לקבוצה.

מטרות

1. להסב את תשומת לב המשתתפים לכוחו של הזיכרון בחייהם ולמרכזיותו בעיצוב זהותם.
2. לבחון את תפקידו של הזיכרון הקולקטיבי בתרבות, בדת ובמסורת היהודית ואת האופן והמיזדה שבו הוא נוכח בהווה של המשתתפים.
3. להעניק להם פרספקטיבה של עיצוב זיכרון בתרבות הישראלית ומדידה של **חיבורם** לדרכי עיצוב הזיכרון הללו.

תחנה ראשונה - הזיכרון שלי

"לא תמיד אנו נתינים של הזיכרון בלבד, לעיתים אנו הבעלים שלו"

השלב הראשון בשביל הזיכרון יהיה לבדוק מה משמעות הזיכרון שלי, ולחוות את האופן שבו אנו מעצבים את הזיכרונות והחוויית שלנו, לעיתים באופן בלתי מודע. זוהי מעין 'פעילות פתיחה' למערך כולו.

מטרות

1. להבחין בכוחו של הזיכרון האישי ובהשפעתו על חיינו.
2. להכיר בסובייקטיביות של הזיכרון שלנו ולחוות את האופן שבו אנו מעצבים אותו.
3. להציע למשתתפים לקחת בעלות על עיצוב הזיכרון ולהחליט מה הם מבקשים לעשות בזיכרון.

זמן: שעה ורבע | ציוד: חפץ אישי, דף עם הקטע מודפס ומתחתיו כמה שורות לכתובה אישית, דפים ועטים, כיסא.

פתיחה (15 דק')

- בקשו מהמשתתפים להביא איתם חפץ כלשהו הקשור לזיכרון ולהנצחה (בין אם אישי או משפחתי)
- ערכו סבב שבו תבקשו מהמשתתפים לשתף בסיפור האישי או המשפחתי העומד מאחורי החפץ. בקשו מהם לזכור את הסיפורים, ואף לכתוב לעצמם תזכורות לאלו שנגעו בהם במיוחד כולל שם המספר.
- עם תם הסבב, קראו עם המשתתפים את הקטע הבא:

"לפתע תוקף אותנו הזיכרון. מחשבה שמנצצת, רגש שמתעורר. אנו זוכרים - את האהוב שאיננו, את החוויה המסעירה והמרגשת שהתרחשה אי אז, את הפחד והחרדה, את השמחה והאושר. לא תמיד אנו נתינים של הזיכרון בלבד; לעתים אנו בעלים שלו. כיחידים וכחברה, אנו עסוקים בעיצוב הזיכרון ובשליטה בו. אם נפתח את אלבום התמונות הישן או את קובץ התמונות במחשב נגלה שכל ימינו עברו עלינו בטוב ובנעימים. טיילנו בטבע, ראינו פרחים, הילדים צחקו ושמחו והיינו יפים ומהודרים בשמחה המשפחתית. את רגעי המבוכה, העצב והכעס, לא צילמנו ולכן הם לא יופיעו באלבום או על קיר הפייסבוק שלנו. אנו מציינים ימי זיכרון משפחתיים, בהם זוכרים את הנספים בשואה ואת חללי צה"ל וכוחות הבטחון, וגם בימים אלו אנו מעצבים את הזיכרון. אנחנו בוחרים ממכלול חייו של אדם קרוב את היפה ומעורר הגעגוע, ומעדיפים לשכוח את הצדדים האחרים באישיותו. יש ברכה בשכחה; "אילו לא היה לעולם אלא זיכרון, מה היה גורלנו? היינו כורעים תחת משא הזיכרונות. היינו נעשים עבדים לזיכרוננו, לאבות אבותינו" (ברל כצנלסון, 'בין זיכרון לשכחה') הבחירות באופי הזיכרון ובעומק השכחה נעשות במודע ושלא במודע, והמשותף להם הוא שמוקד הזיכרון אינו העבר אלא ההווה. הזיכרון הוא כלי שימושי. המודעות להיותנו מעצבי זיכרון הינה חשובה, שכן היא מעמידה אותנו בנקודה בה אפשר לבחור. הבחירה שלנו באה לידי ביטוי בהחלטה מה אנו מבקשים לעשות בזיכרון".

פלייבק (30 דק')

המחשה של הדרך לעצב את הזיכרון, באמצעות שימוש בסיפורים ששמענו לפני רגע מהמשתתפים.

- בקשו מהמשתתפים לבחור סיפור אחד שהם שמעו מאחד המשתתפים האחרים (לא לבחור בסיפור שלהם) עליהם לחשוב כיצד להציג את הסיפור הזה במונולוג שבו הם משחקים את אחת הדמויות בסיפור (המספר עצמו, האנשים שהיו בזיכרון, החפץ שבו השתמשו, או כל דמות אחרת שהיא חלק מהסיפור).
- יש להדגיש שהמונולוג צריך להעניק פרשנות לסיפור שהמספר סיפר, אך לא לחרוג מגבולות הכבוד לחבר והכבוד לסיפור. אפשר להציע למשתתפים לחשוב כיצד במונולוג הם מעצבים את הזיכרון הזה בצורה שלא הייתה בסיפור המקורי. אפשר להעצים את הסיפור, להציע נקודת מבט אחרת, להציע פרשנות אחרת של האירועים, או לפתח את סיפורם של דמויות המשנה בסיפור.
- כל משתתף המעוניין לעלות ולהציג צריך להזמין את המספר לשבת על הכסא מולם, ולהציג. דגש: **3 דק' מקסימום לכל מונולוג.**
- בתום המונולוג, בקשו מהמספר עצמו לשתף מה התחדש לו באמצעות המונולוג. לאחר מכן בקשו מהמציג לשתף במשפט אחד מה היה הקו המנחה שלו במונולוג. (כדאי לספר מראש שזה מה שיהיה. כך כל אחד יוכל להתכונן לכך, ובנוסף - זה כלי לוודא שהפלייבק לא יילך למקומות פוגעניים)

דין (15 דק')

- מה הרגישו המשתתפים בפעילות הפלייבק?
- מה מעצב את הזיכרון שלנו? מה תלוי בנו ומה הוא תוצאה של מה שסיפרו לנו (משפחה, חברים, תקשורת)?
- איך הייתם מעוניינים לעצב את הסיפור הזה לעצמכם? ולדור הבא - לילדים שלכם?

אפשרות להרחבה (20 דק')

"הזיכרון הוא כלי שימושי. המודעות להיותנו מעצבי זיכרון הינה חשובה, שכן היא מעמידה אותנו בנקודה בה אפשר לבחור. הבחירה שלנו באה לידי ביטוי בהחלטה מה אנו מבקשים לעשות בזיכרון".

- בקשו מהמשתתפים לחשוב על זיכרון לאומי שהם גדלו אליו. כיצד הוא התעצב אצלם לאורך השנים? איך הוא בא לידי ביטוי בתודעה היומיומית של הקולקטיב? האם וכיצד היו רוצים לעצב אותו מחדש? (הצעה: אולי לאור חוויותיהם מהתקופה בישראל).

תחנה שנייה - הזיכרון כשיחזור

"אם אמנם אבי ההיסטוריה היה הרודוטוס, הרי אבות המשמעות שבהיסטוריה היו היהודים. רק בישראל ולא בשום עם מלבדו נתפס הציווי לזכור כמצווה דתית לעם כולו."

(זכור, יוסף ירושלמי, הוצאת עם עובד, 1989)

הזיכרון הוא מוטיב מרכזי בתרבות היהודית, ושורשיו במקרא, והוא תופס מקום חשוב לאורך כל הדורות - עד החברה הישראלית של ימינו. הפעילות הזו מבקשת לחבר את המשתתפים עם הדרישה לזכור, ולברר לעצמם עד כמה הם מזדהים איתה, מה התועלת והערך בדרישה כזו, ומה סכנותיה.

מטרות

1. היכרות עם הדרישה היהודית לזכור ועיסוק במשמעות הזיכרון בחיינו.
2. חשיפה לכוח החזק, ולעומתו - בסכנה הגדולה של המקום המרכזי שניתן לזיכרון בתרבות היהודית ובחברה הישראלית.
3. העמקה ביחס בין אופי זיכרון אישי לזיכרון לאומי.

זמן: שעה וחצי | ציוד נדרש: דפי המקורות של הפסוקים מהנספחים, הסרט "צפירה", מחשב, מקרן, מסך, רמקולים.

"בית מדרש": על זיכרון הנתבע מן היהודי כחלק מסדר חייו (50 דקות)

חלקו את הקבוצה לזוגות. כל זוג מקבל פסוק מהמקורות היהודיים העוסקים בזכירה. חלקו להם את הדפים הרלוונטיים להם בנספח כולל שאלות ההנחיה.

- זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כ"ה)
- זכור את יום השבת לקדשו: (שמות כ')
- כפל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים (הגדה של פסח)
- אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני, תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. (תהילים קלז)
- הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשעים כי מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם א רחמנו נאם ה'. (ירמיהו לא, יט)

דיון במליאה (20 דק')

- בקשו מהזוגות לשתף בחוויית הלימוד המשותף: שאלות, תובנות, מחשבות או כל דבר אחר שעולה להם על מה שלמדו. (20 דק')
- מדוע לדעתכם הזיכרון ביהדות הוא מרכיב חשוב כל כך?

"הסרט" "צפירה"

1. הקרינו את הסרט "צפירה" (של הבמאי והיוצר יונה בלייכר)
2. לאחריו קיימו דיון במליאה (30 דקות)
  - מה חשתם/הרגשתם תוך כדי הצפייה בסרט/לאחר הצפייה?
  - האם בסוג של זיכרון משחזר, המתקשר למוחש ולאובייקטים מעוררי זיכרון - יש סכנה באיזה אופן? האם לנוסטלגיה יש מובן שלילי? האם לתבניות זיכרון, עם תוכן וצורה מאד ברורות יש מובן שלילי?
  - מה ניתן לעשות כדי להתגבר על 'סכנות' מסוג שכזה? (המעבר משחזור לתיקון: כאשר זיכרון בנוי על אנדרטה דוממת, הוא עשוי להישכח: כשאר הזיכרון מחובר להווה, לקיום, לתיקון - גם הזיכרון נשאר, וגם מתחולל התיקון שלו)
  - **למי שעבר את הפעילות הראשונה:** בפעילות הקודמת עסקנו בדרך עיצוב הזיכרון, ובשימוש שאנו עושים בזיכרון לצורך סיפור הסיפור האישי שלנו. כאן עסקנו בעיצוב זיכרון לאומי. מה לדעתכם הקשר בין הפעילות?
  - כיצד אפשר להסביר את המורכבות הרבה יותר המתעוררת בעיצוב זיכרון לאומי?

תחנה שלישית - הזיכרון כתיקון וכמשאב מוסרי

פעמים רבות משתמשים בזיכרון כמקור להפקת לקחים ומסרים. זהו ממד שעשוי להיות מורכב. לעתים המסרים אינם מתקבלים על לב האדם, לעתים הם מעניקים תחושה של ניצול הטרגדיה, ולעתים הם פשוט מעייפים ומרגישים "חינוכיים" מידי. הפעילות הזו מנסה להעניק למשתתפים חוויה של תהליך טבעי העובר ממוטיב הזיכרון למוטיב הלקח, ולראות את האורגניות שבתהליך הזה, תוך כדי עבודה עם רעיון התיקון שבזיכרון.

מטרות

1. לעסוק בממד התיקון והלקח של הזיכרון ולראות מה יחסנו אליו.
  2. לקחת חלק בהגדרה של יחסי הגומלין שבין הזיכרון למסר ולהתנסות בכך באופן אישי.
  3. להיחשף לתהליך הזיכרון שנוצר אצל משפחות שכולות ואנשים שאיבדו את יקיריהם, תוך נתינת מקום לרגשות ולתובנות.
- זמן: שעה ורבע | ציוד: השירים והקטעים שבנספח 3, בריסטולים, דבק, עטים, דפים, מחשבים.

פעילות קבוצתית (30 דק')

1. פזרו על הרצפה את השירים והקטעים המצורפים (נספח ב') במספר עותקים, ובקשו מהמשתתפים לבחור קטע שמשך את תשומת ליבם.
2. לאחר שכל המשתתפים בחרו, בקשו מהם לאתר את שאר המשתתפים שבחרו את אותו הקטע כמוהם, להתיישב יחד כקבוצה ולענות יחד על השאלות הבאות.
  - מדוע בחרו בקטע הזה? לאיזה חלק בו אתם מתחברים? מה "תפס" אתכם במיוחד?
  - מה המסר שאותו אתם לוקחים מתוך הקטע?
  - לאן לדעתכם מפנה מוטיב הזיכרון בטקסט? למבט קדימה? להתבוננות אחורה? גם וגם? באיזה אופן?
  - האם הזיכרון כפי שהוא משתקף בקטע תואם את האופן שבו אתם תופסים ישראלים, על פי החוויה שלכם במשך התקופה בישראל? אם כן - כיצד? ואם לא - כיצד אתם מסבירים זאת?

משימת מחקר (30 דק')

בקשו מכל קבוצה לחפש מידע על תרבות ההנצחה בישראל ולאתר דרכי זיכרון שאינם "דוממים" (כלומר, זיכרון שאינו נשען על אנדרטה דוממת: אירועי ספורט, אירועי תרבות, מפעל צדקה לזכר, שיעורים וימי עיון) ולעומתה - על תרבות ההנצחה בקהילות\ארצות המוצא שלהם, ועל אתרי זיכרון שם. אם יש אנשים שהם מכירים מהארץ או מחו"ל שעוסקים בדברים הללו - עדיף להציע לקיים שיחת טלפון קבוצתית בין אותו אדם ובין הקבוצה כולה, ולחקור אותם על כך.

דיון במליאה (20 דק')

- מה מחפשים אותם אנשים העוסקים בקיום זיכרון חי? איזה צורך ממלאת היוזמה הזו אצלם? מה הערך שלה מול זיכרון דומם? מה המסר שהם מנסים להעביר? (פאסיביות מול אקטיביות, אנרגיה חדשה, תיעול לטובת תיקון עולם...)
- ראינו זיכרון יצירתי - כשיר, וזיכרון חי - כיוזמה אזרחית. אילו מסרים ראיתם משניהם? מה משותף בין שניהם לעומת זיכרון דומם?
- מה דעתכם על השימוש בזיכרון של מוות ככלי להעברת מסר או לקח?
- מה עשתה הפעילות הזו לחיבור שלכם לנופלים? לכוחו של זיכרון הנופלים? לתרבות הזיכרון בארץ ישראל? מה מזה הייתם לוקחים לחיים שלכם?

תחנה רביעית - הזיכרון כמשאב זהותי - חיבור והתנגדות

הזיכרון הלאומי שלנו יכול להעניק לנו זהות, והוא גם יכול להכביד עלינו ולכפות עלינו זהות שאיננו מעוניינים בה. הפעילות הזו עוסקת בסקאלה הזו, ומעניקה הזדמנות למשתתפים למקם את עצמם על הסקאלה הזו, תוך בחינה של הסיבות השונות המביאות אותם למקם את עצמם דווקא שם.

מטרות

1. חשיפה לגישות שונות באשר לזיכרון ההיסטורי היהודי.
2. בירור היחס באשר למקומו ולתפקידו של הזיכרון היהודי בחיינו.

זמן: שעה | ציוד: חבל, נייר דבק, הקטעים שבנספח ג'.

הכנה מקדימה: מתחו מקיר לקיר חבל, והציגו את הקטעים שבנספח ג'. הדפיסו את הקטעים על גודל A3 כך שיהיה אפשר לכתוב בשולי הקטעים.

פעילות קבוצתית (30 דק')

1. **בקשו מהמשתתפים לקרוא את הקטעים ולסדר אותם לפי סדר של "סקאלה" (מימין - ההזדהות המוחלטת עם הזיכרון ההיסטורי היהודי, משמאל - התנערות מוחלטת ממנו).**
2. **בקשו מהמשתתפים לקרוא את הקטעים התלויים ולכתוב בשולי הקטעים תגובות, רגשות, תחושות ומחשבות העולות להם עם קריאת הקטע.**
3. **בקשו מהמשתתפים לעמוד ליד הקטע שנגע בהם במיוחד או לקטע שהתחברו אליו במיוחד. לאחר שנוצרו קבוצות ליד כל קטע, בקשו מהם לערוך דיון כקבוצה:**
  - קראו את התגובות והמחשבות שכלל הקבוצה השאירה על הקטע.
  - מדוע בחרתם לעמוד ליד הקטע הזה? מה "תפס" אתכם במיוחד?

דיון במליאה (20 דק')

- מה חשתם בזמן הסידור הקבוצתי של הקטעים לפי סקאלה? האם היו קטעים במחלוקת? תוכלו לתאר את המחלוקת, ומדוע בסוף נקבע כפי שנקבע? האם מי שלא הסכים השתכנע, או רק וויתר?
- האם העבר היהודי נוכח בחיים הפרטיים שלכם? באיזה אופן? למה?
- איזה כח יש לעבר והזיכרון שלו בעיצוב זהות יהודית קולקטיבית? (חיובי? שלילי? נייטרלי?)
- מה מעניק לנו הזיכרון הקולקטיבי? ומנגד - מה הוא תובע מאתנו? האם הוא נכס או נטל?
- האם יש מתח בין העבר כמשאב שבונה זהות, לבין היותו כלי לתיקון מוסרי? אם כן - באיזה אופן?

קטע לסיום

"הנה הוא, אפוא, שביל הזיכרון; הוא מתחיל בחוויית השחזור, המבקשת לחזור אל העבר ולחוש אותו. מכאן יורד ועולה בשביל בעמק ובהר הזיכרון ושואף לתקן את טראומת העבר ולהתעלות לעבר עתיד טוב יותר. השביל סובב את מעגלי הזהות והשייכות האישית והלאומית ומביא אותנו אל מרחבי העשייה והיצירה בהם אנו בונים את חיינו כיחידים וכציבור".

(פיקארד)

הסיפור המשפחתי שלי

פעילות הכנה ליום השואה

הסיפור שלנו אף פעם לא מתחיל בנו. לבית שבו גדלנו, לדנ"א שנמצא בתוכנו ולערכים שהוטמעו בנו יש השפעה ענקית על מי שאנחנו. השואה היא אירוע שזעזע והפך את עולמם של דור הסבים והסבתות שלנו. חלקם נלחמו על ביתם, חלקם עברו מוראות נוראים, רעב, סבל, מחלות וזוועות תת אנושיות, חלקם הפכו למהגרים ותלושים מביתם, והנורא מכל - שישה מיליון יהודים נהרגו במיתות אכזריות, רק משום שהיו יהודים.

מרחק השנים והדורות עשוי ליצור פער בין תחושת החיבור של הצעירים היהודיים בני הדור השלישי והרביעי עם זיכרון השואה, ובין המסרים החד משמעיים של מחנכיו.

מערך זה יאפשר למשתתפים לחקור אודות הקשר האישי והמשפחתי שלהם לזיכרון השואה, לשוחח על האופן בו יש להעביר זיכרון לאורך זמן ולחשוב יחד על התפקיד החשוב של הזיכרון להווה ולעתיד טובים יותר.

מטרות

1. היכרות עם ההיסטוריה המשפחתית בתקופת השואה וביורור הקשר האישי לזיכרון.
2. עיסוק בשאלת עיצוב הזיכרון ודרכי העברתו לאורך השנים ובמרוצת הדורות.
3. דיון אודות תפקידיו השונים של הזיכרון הקולקטיבי והאישי ביצירת הווה ועתיד טובים יותר.

זמן מומלץ: 60-90 דק' | ציוד נדרש: דפים ועטים

שלב מקדים - ריאיון עם קרוב/ת משפחה

בקשו מהמשתתפים לראיין קרוב/ת או חבר/ת משפחה בעלי היכרות עם ההיסטוריה של משפחתכם בתקופת השואה. מומלץ לתעד את הריאיון בכתב ולהיעזר בשאלות שלפניכם. **שימו לב** כי ארבעת הנקודות האחרונות מיועדות עבור משתתפים שקרובי משפחתם חיו באותה עת במדינות אליהן לא הגיע הכיבוש הגרמני.

- בחרו יחד דמות אחת מהמשפחה שהייתה בשואה ושרטטו יחד את עץ המשפחה שלה עד כמה שמכירים - עד אל המראיין.
- מה היה הסיפור שלה בימי השואה?
- איך הגיעה המשפחה שלנו ממקום המוצא שלה בזמן השואה למקום מושבנו הנוכחי?
- סיפור ספציפי שזכור לך מאותן שנים?
- אם יש, צרפו תמונה הקשורה לדמות או לסיפור המשפחתי שלכם.
- מה וכיצד ידעתם על המתרחש באירופה?
- באיזה אופן הגיבו אנשים שונים שהכרתם מאזור מגוריהם לידיעות שהגיעו?
- האם וכיצד המלחמה השפיעה על חייכם בבית/ בשכונה/ בבית הספר/ בקהילה?
- אם יש, צרפו תמונה הקשורה לדמות או לסיפור המשפחתי שלכם.

עבודה בשלוש (25 דק')

- חלקו את המשתתפים לקבוצות של שלוש, ובקשו מהם לשתף (5 דק' למשתתף) בממצאים שלהם מהריאיון.
- בקשו מהקבוצה להשוות בין הסיפורים ולמצוא נקודות דמיון, הן בסיפורים והן בתחושות שלהם כלפי הסיפורים (10 דק').

שיתוף במליאה (40 דק')

1. הזמנה לשתף במליאה (10 דק')

- כיצד הרגשתם בזמן שיתוף הסיפור של המראיין שלכם?
- מה היה מורכב בתהליך הריאיון ו/או שיתוף הקבוצה בממצאים?
- מה נק' הדמיון שעלו אצלכם בקבוצה? האם זו הייתה משימה קשה? מדוע?

2. חלקו דפים וצבעים למשתתפים (30 דק')

- עבודה אישית: בקשו מהמשתתפים לצייר דימוי המייצג מבחינתם את המילה "**זיכרון**" (זו הזדמנות טובה לשנות קצת אווירה, אפשר לשים טיפה מוזיקה מתאימה ולתת להם ליצור).
- לאחר שסיימו, בקשו מהם למקם את עצמם על הדף ביחס לדימוי שציירו (איפה הם? במרכז? בשוליים? בחוץ? חלק? וכד').
- חלקו את הקבוצה לזוגות ובקשו מהם לשתף אחד את השנייה בציורים ובמשמעותם. למה ציירו כך זיכרון, למה מיקמו עצמם באופן בו בחרו.
- חזרה למליאה: בקשו מהזוגות לשתף קצת ממה שדיברו עליו בחברותות. מה עלה? על מה התעכבו? מה היה משותף/שונה?

דיון מסכם (20 דק')

קראו עם המשתתפים את הקטע הבא הלקוח מתוך הטקסט "יוצאים לאור: איך לזכור את השואה?" של מיכל גוברין, מחברת הספר "אבל הייתה שם אהבה":

"...לאט לאט הבנתי, שהסיפור האישי ביותר שלי, השתיקה שהייתה, משותפת לאלפים רבים. עם הזמן הבנתי שרק יחד נוכל לשאול - מהו זיכרון השואה? האם הוא רק סיפור השמד שעוללו באכזריות הרוצחים, או הסיפור של הנאבקים על צלם אדם גם כשניסו למחוק אותם? וכיצד נהפוך את זיכרון השואה מאיום שממשיך ורוזף אותנו לשיעור לאנושיות ולחיים?"

- מדוע לדעתכם מיכל טוענת כי "רק יחד נוכל לשאול"?
- מה החשיבות של עיסוק בשאלות שמיכל מעלה?
- מה ניתן ללמוד מהטקסט על האופן בו היא תופסת את תפקיד הזיכרון? אתם מתחברים לתפיסה הזו? מדוע?
- בימים אלו מתקיימת מלחמה איומה וכואבת באוקראינה. שאלת תפקיד הזיכרון מקבלת משנה תוקף. מה המשמעות לדעתכם בשיח על זיכרון אישי וקולקטיבי בימים קשים אלו? מה התפקיד של הזיכרון בשעה שכזו?

עיון חותם

"היהודים הם עם זוכר. כמעט שלוש מאות מילים ספרתי מן השורש ז-כ-ר בתנ"ך (לא כולל שמות הגזורים משורש זה) ועוד עשרות פעמים שבהן מופיע השורש בסידורי התפילה. שהאמונה שהאל זוכר מזה והציווי עלינו לזכור את העבר מזה - הם התשתית, המסד, שעליו בנוי ההווה שלנו, וממנו נובעות תקוות העתיד... פעימת החיים היהודית היא פעימה של זיכרון העבר השזורה בייחולים לעתיד"

(מתוך: "בזמן" דליה מרקס)

'אוצרים. זכרון' - איך ומה חברה זוכרת?

פעילות הכנה ליום הזיכרון

יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ולחללי פעולות האיבה הוא יום זיכרון רשמי לאומי בישראל ומיוחסים לו מנהגים, טקסים, סמלים ואירועים ייחודיים. המערך שלפניכם מציע חלון לאופן בו החברה הישראלית מציינת את היום הזה ומזמין את המשתתפים אל 'מאחורי הקלעים' של מעצבי הזיכרון ולשיח אודות האופן בו יש לשמר אותו.

מטרות

1. חשיפה לאופן בו יום הזיכרון בא לידי ביטוי בחברה הישראלית במרחב הציבורי ובממד הלאומי.
  2. עיסוק בשאלת הבחירה בזיכרון ציבורי-חברתי ובגבולות הזיכרון של חברה.
  3. יצירת מרחב בטוח ופתוח למנעד רגשות, מחשבות, ועמדות על ההווה והעתיד, ועל האופן שבו המשתתפים חשים את עצמם ואת מי שהיו רוצים להיות כפרטים וכעם.
- זמן: 60-90 דק' | ציוד: הדפסת כל תוצרי התרבות שבנספחים, שלטים: "פינות זיכרון", נייר דבקה, בריסטולים, טושים, מספריים, עטים ודפים.**

פינת הזיכרון (40 דק')

למנחה הפעילות: החלק הראשון של הפעילות נוגע בשני ההיבטים והפירושים של הפועל "אצר" בעברית:

- **שמר, נגז, אחסן:** "הוא אצר את המכתבים בעליית הגג".
  - **אסף, צבר, אגר:** במיוחד בהקשר של מוזיאון: האוצר אחראי על הכנת תערוכה במוזיאון: בוחר את הפריטים, וקובע את אופן הצגתם.
- חלקו את המשתתפים לקבוצות קטנות (עד 4 איש בקבוצה). פזרו בחדר תוצרי תרבות שונים המבטאים את השכול וההנצחה של חללי צה"ל ונפגעי פעולות איבה בישראל (ראו נספחי פעילות בנספחים). כמובן שנכון ואפילו רצוי להוסיף עוד על הדוגמאות המובאות בנספחים, ככל העולה על הדעת. בקשו מהמשתתפים לעבור על פני תוצרי התרבות השונים והזמינו אותם לקרוא את הטקסטים הנלווים המסבירים עליהם.

תוצרי התרבות המובאים בערכה זו הם:

- **בולים**
  - **אנדרטאות** - הם חלק מהנוף הפיזי והתרבותי של ישראל, ומספרים סיפורים של גבורה וטרגדיה גם יחד. על פי נתוני אגף ההנצחה במשרד הביטחון ישנם ברחבי הארץ כמעט 3,000 אנדרטאות ואתרי הנצחה לנופלים במערכות ישראל, בהם אפשר למצוא אנדרטאות רשמיות של החיל או החטיבה אליהם שייכים הנופלים; אתרי הנצחה לאומיים וגם אתרי זיכרון פרטיים שהקימו משפחות החללים.
  - **אמנות ויזואלית** (צילום, ציורים, סרטים)
  - **שירים**
- כעת, בקשו מכל קבוצה לאצור פינת זיכרון עם החומרים הפזורים שעברו על פניהם. עם סיום הכנת פינת הזיכרון, הזמינו את המשתתפים לבקר בפינות הזיכרון השונות.

דיון במליאה (20 דק')

- על אילו "פריטים תרבותיים" מצאתם את עצמכם מתעכבים במיוחד? מה בהם מסך או נגע בככם?
- אילו דילמות היו סביב ההחלטה מה ואיך להכניס לפינת הזיכרון שעצבתם?
- אילו מסרים/רעיונות היה לכם חשוב להעביר?
- בשלב זה ניתן להדגיש, על סמך כל מה שנחשף בפעילות, כי בתרבות הישראלית נוטים לציין את הזיכרון הלאומי דרך חשיפה של סיפורם האישי, לעיתים האינטימי, של הנופלים. **אבי נגור, אמן ויוצר ישראלי, אמר בעבר על תרבות ההנצחה בישראל "שלא תהיה אי הבנה - מת אדם, וחללו נמלא סימנים: נרות נשמה, כנפי צניחה, שירים, סיכומים. היה איש ואיננו עוד, עכשיו הוא מסומן".**
- האם טוב ש'לכל איש יש שם'? האם השימוש וההפצה של פרטים אינטימיים לקהל הרחב (שמות, סיפורים)... הוא דבר ראוי או גורם לזילות של הנופלים? האם זהו צביון נכון ליום הזיכרון?
- למי בעצם שייך יום הזיכרון? למשפחות השכולות או לכלל החברה?
- האם באמת ניתן ליצור הזדהות עם תחושות האבל הפרטיות? איך? למה?

סיכום למנחה הפעילות \ צידה לדרך:

בפעילות זו נחשפנו לכמה מדרכי הזיכרון של החברה הישראלית. הכרנו אוצרות זיכרון שונים והמשתתפים נדרשו לבחור למה הם מתחברים. היצירה של פינות הזיכרון מאפשרת למשתתפים לברר כקבוצה וכפרטים מה ואיך ראוי לזכור, וליצור סוגים של זיכרון הם מתחברים. לאחר מכן, בדיון, פתחנו את השאלות הללו, ולמעשה אפשרנו להם להיכנס ל"מאחורי הקלעים" של עיצוב הזיכרון, ולהעמיק בשאלה - כיצד ראוי לזכור בצורה משמעותית.

טקסט סיכום לצידה לדרך

"לכל איש יש שם" / זלדה

לכל איש יש שם
שנתנו לו שונאיו
ונתנה לו אהבתו

לכל איש יש שם
שנתן לו אלוהים
ונתנו לו אביו ואימו

לכל איש יש שם
שנתנו לו חגיו
ונתנה לו מלאכתו

לכל איש יש שם
שנתנו לו קומתו ואופן חיוכו
ונתן לו האריג

לכל איש יש שם
שנתנו לו תקופות השנה
ונתן לו עיוורונו

לכל איש יש שם
שנתנו לו ההרים
ונתנו לו כתליו

לכל איש יש שם
לכל איש יש שם

לכל איש יש שם
שנתנו לו המזלות
ונתנו לו שכניו

לכל איש יש שם
שנתן לו אלוהים
ונתנו לו אביו ואימו

לכל איש יש שם
לכל איש יש שם

לכל איש יש שם
שנתן לו הים
ונתן לו מותו.

לכל איש יש שם
שנתנו לו חטאיו
ונתנה לו כמיהתו

לשמיעת השיר סרקו את הקוד:

אפשרות להרחבה: איך ומה חברה צריכה לזכור?

אל המדריך: תרבות השכול התבססה על שלוש הסכמות רחבות: **הראשונה** - השכול הוא מחיר הכרחי תמורת קיומם של העם והמדינה, ומשום כך קורבנו של הפרט תורם להישרדות הכלל; **השנייה** - השכול הפרטי והלאומי משלימים זה את זה, והציבור הישראלי בכללו חש אמפתיה, סולידריות וכאב עם משפחות הנופלים; **והשלישית** - השכול מצוי מעבר לחילוקי דעות פוליטיים. נראה, כי לצד הסכמות אלו הולכים ומתעוררים קולות אחרים; עבור חלקים בחברה הישראלית, המאפיינים האינדיבידואליים, הפרטיים, הם העיקר - בניגוד למאפיינים הקולקטיביים; צעירים רבים רואים ביום הזמנה לשהות עם הרגשות, לברר כל אחד עם עצמו מה הוא מרגיש ועל מה חושב ביום הזכרון, ולראות לא רק איך היום משפיע עליו - אבל כיצד האזרח יכול להשפיע על היום עצמו. עבור חלקים אחרים, השכול אינו נתפס עוד הכרחי, אלא כאסון אישי שלא היה מחויב המציאות, ומשום כך הוא מותח את גבולות הסולידריות הלאומית. המערכת החברתית שנועדה לקשר בין השכול הפרטי והלאומי מעוררת עימותים חוזרים ונשנים - השכול נעשה פוליטי, וצדדים שונים מגייסים אותו למאבקים אידאולוגיים.

1. פזרו בארבע פינות החדר "סגמונטים" של החברה הישראלית (חרדים / ערבים / פעילים - פוליטיים / משוחררים מצה"ל) והזמינו את המשתתפים לבחון את האופן שבו כל סגמנט שכזה זוכר.

חרדים

ישיבה חרדית מנציחה את יום הזיכרון (יוטיוב)

> סירקו את הברקוד

תיווך של המדריך: בקטע הקריין אומר שמדובר ביום מורכב לציבור החרדי, ותמה בדבר השאלה על האופן שבו מתווכים אותו לתלמידים שמעולם לא ציינו את היום הזה.

נכון להוסיף בפינה קטע שמסביר על המורכבות עבור זרמים רבים ביהדות האולטרא - אורתודוקסית שלא מזדהים עם מוסדות המדינה וימיה הלאומיים, ולא רואים בצפירה מנהג יהודי. ניתן לעשות שימוש בקטעים הללו:

It's Complicated: The Jews Who Don't Stop for the Siren
Haaretz, 2014

אנחנו החרדים לא נעמוד בצפירה - וזו זכותנו
מאקו, 2018

פעילים - פוליטיים

טקס יום הזיכרון הישראלי - פלסטינאי 2016 (יוטיוב)

> סירקו את הברקוד

תיווך של המדריך: טקס יום הזיכרון הישראלי-פלסטיני מאורגן על-ידי תנועת 'לוחמים לשלום' ו'פורום המשפחות השכולות', מתקיים בערב יום הזיכרון וצופים בו בשידור ישיר במקומות ציבוריים בבית לחם וביישובים נוספים. הדוברים, בני משפחות שכולות, נואמים בזוגות: ישראלי ופלסטיני. כך למשל, בטקס בשנת 2012 נאמו מוטי פוגל שאחיו נרצח בפגיעה באיתמר יחד עם אשתו ושלושת ילדיהם ו**סיהאם אבו עוואד**, שאחיה, יוסוף, נהרג מיורי של חיילי צה"ל בכניסה לכפר בית אומר בפברואר 2000. בכל שנה הדוברים משתפים את משתתפי הטקס בחוויות האישיות שלהם וקוראים לסיים את ההרג משני הצדדים. הטקס מעורר מחלוקת בקרב הציבור הישראלי. ב-2015 קרא ועד מתיישבי השומרון לשר הביטחון שלא להתיר כניסת פלסטינים לאירוע ואף עלתה הדרישה להוסיף לחוק יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל סעיף האוסר לקיים "אירועים עם מחבלים". ב-2017 הניעו מספר פעילי ימין בולטים למחות כנגד קיום הטקס בטענה שמשתתפיו מעורבים פעולה עם אויבי ישראל, משווים בין המחבלים הפלסטינים לחיילי צה"ל, ונותנים לגיטימציה לרצח יהודים. לטענות אלו הגיבו המארגנים כי הטקס לא מנציח את מי שהרגו חפים מפשע. חלק מהמשתתפים בטקס הותקפו ביריקות, אבנים, מקלות ובוז. (מתוך אתר ויקיפדיה.)

רסיסים

Yom Hazikaron for Veterans
(Tablet, 2015)

**On Memorial Day, honoring the fallen
- and giving solace to the living**
(The Times Of Israel, 2016)

תיווך של המדריך: התפיסה הישראלית כלפי יום הזיכרון משתנה ומתעצבת מחדש עם השנים; צעירים רבים מבקשים להרחיב את נקודות המבט המסורתיות על יום זה, לאתגר את השקט בדבר חוויות הלחימה והשפעתן על החיים בישראל ולהוביל שיח של שיתוף ועיבוד השפעותיה האישיות והחברתיות של הלחימה. בטקס שחל זה כ-5 שנים לוחמים שנלחמו משתפים בחוויותיהם. משפחותיהם שלחו אותם וקיבלו אותם חיים – אך הם שונים לעד. עם טקס הכולל תפילת יזכור, סיפורים, קטעים אמנותיים והתכנסות במעגלי שיח - מבקשים יוצרים הטקס ליצור מרחב המכיל את סיפורה של החברה הישראלית כולה – בצערה וכאבה על הנופלים ועל החיים הנושאים את משא הזיכרון החי ממלחמות ישראל.

2. דיון:

- אילו דרכי זיכרון בחברה הישראלית הפתיעו אתכם? אילו רגשות/תחושות העלו בכם דרכי הזיכרון שפגשתם בהם? למה?
- כיצד בקהילה שלכם זוכרים שכול (ואולי גם אירועים אחרים שאינם קשורים בשכול)? במה זה דומה לאופן זכרון הנופלים בישראל, במה זה שונה?
- האם צריך זכרון אחד לאומי עם דרך אחת? למה?
- האם אפשר להכיל דרכים שונות? האם הזיכרון צריך להיות 'נקי' מעמדות דתיות/פוליטיות? האם זה אפשרי?

יום העצמאות

מקול צפירה לקול תרועה

"עת לבכות ועת לשחוק עת ספוד ועת רקוד" (קהלת ג, ד)

המעבר בין יום הזיכרון ליום העצמאות הוא רגע מורכב ויוצא דופן. זהו רגע המייצג את התפיסה ש"במותם הם ציוו לנו את החיים" (יצחק רבין), חרף הקושי הרב שהוא מציב בפני ישראלים רבים, ובמיוחד בפני משפחות שכולות. המערך הזה מציע למשתתפים להעמיק באתגרים שהוא מביא איתו ולהיחשף לתחושות המגוונות של הרחוב הישראלי.

המערך מורכב משני חלקים ומלווה את המשתתפים ואת חוויותיהם מחוץ לקבוצה - לקראת יום העצמאות, בליל החג וביום עצמו, עד לפעילות הסיכום המסכמת את כל חוויית הימים הלאומיים.

מטרות

1. חשיפה למעבר החד בין יום הזיכרון ליום העצמאות ומשמעויותיו.
  2. עיסוק במרכיבי הזהות הציונית וכיצד התעצבו במרוצת הזמן והמרחב.
  3. המשגת התובנות והתחושות שעלו בעקבות ההשתתפות בימים הלאומיים.
- ציוד: מקרן, רמקולים, מסך, סרטון, הכרטיסים שבנספח, מחברות ועטים.**

חלק א' - המעבר בין יום הזיכרון ליום העצמאות

(זמן: 120 דק')

פעילות מקדימה (20 דק')

בקשו מהמשתתפים לקרוא בגוגל על מרים פרץ, אחת מהאמהות השכולות המפורסמות בישראל עם סיפור חיים מרתק, ומי שהייתה מועמדת להיות הנשיאה הראשונה של מדינת ישראל.

שצולם לכבוד יום הזיכרון בשנת 2021 במסגרתו מרים **Momentum Unlimited** צפו בסרטון של מספרת על המעבר החד והמורכב מיום הזיכרון ליום העצמאות.

למעבר לסרטון,
סירקו את הקוד <<

דיון (20 דק')

- אילו תחושות עלו בכם במהלך הצפייה?
- מה אתם חושבים על יום הזיכרון, כפי שהציגה אותו מרים?
- משפחות שכולות רבות חשות כי גישתה של מרים מציבה בפניהם אתגר בלתי אפשרי. האם גם אתם חושבים כך? אם כן - במה?
- מרים אומרת בסרטון כי החיילים שנפלו במלחמות ישראל "נפלו למען העם היהודי בעולם כולו". מה דעתכם על הגישה הזו? האם אתם מתחברים אליה? באיזה אופן?

יוצאים לרחובות (60 דק')

בקשו מהקבוצה להתחלק לזוגות, לצאת לרחוב ולשאל אנשים כיצד הם מבינים את המעבר מיום הזיכרון ליום העצמאות, ומה הם מרגישים לגביו. בקשו מהם לכתוב במחברת שלהם שתי רשימות. אחת של הסברים שונים שהם מקבלים באשר לרעיון של המעבר, ואחת של תחושות אישיות של המרוויינים לגבי המעבר הזה. בנוסף, עליהם לשאול את האנשים אם הם הכירו באופן אישי נופלים במלחמות. הנחו אותם לנסות לבחור אנשים שונים, בגילאים שונים, מרקעים שונים וממעגלים חברתיים שונים.

לאחר מכן, כל זוג צריך לסכם לעצמו את הממצאים מהריאיון בהתייחסות לנקודות הבאות:

- אילו תשובות קיבלתם? אילו רגשות יש לאנשים כלפי הרגע הזה?
- איזו התאמה או חוסר התאמה יש בין ההסברים ובין התחושות? איזו התאמה יש בין שני אלה ובין ההכרות של האנשים עם אנשים שנהרגו?
- האם הופתעתם ממשהו?

דיון במליאה (20 דק')

- הזמינו את הזוגות לשתף בחוויות מההתנסות ברחוב - מה היה מפתיע? מה היה לכם מורכב לשמוע? עם מה חשתם הזדהות? האם היו תגובות שחזרו על עצמן?
- האם אתם רואים פער בין הרעיון ובין הביצוע של המעבר מיום הזיכרון ליום העצמאות? או שמא לא? האם אתם מתחברים למעבר כזה? אם כן - באיזה אופן? אם לא - איזו אלטרנטיבה לדעתכם יכולה להתאים?
- האם אתם מכירים מהעולם שלכם זמנים שבו מעבר חד בין מצבי נפש שונים היה נצרך, או מועיל? האם אתם יכולים לתאר - במנותק מהמעבר בין יום הזיכרון ליום העצמאות או בהתייחס אליו - את התועלת שבמעבר כזה? האם יש לו גם מחיר? מה הוא? ובהתחשב במחיר - האם לדעתכם מהפך חד כזה שווה את זה באותו רגע? מדוע?

חלק ב' - יום העצמאות

(זמן: כ-75 דק')

12 סיבות להיות ציוני

לפני עשור כתב יאיר לפיד, כיום ראש ממשלת ישראל החלופי ושר החוץ, טקסט בו הוא מתאר 12 סיבות שונות להיות ציוני. קראו את הקטע יחד כקבוצה ולאחר מכן ענו על השאלות לדיון.

המלצה לקריאה - כל משתתף מקריא בקול רם פסקה אחרת.

1 אני ציוני.

אני מאמין שבארץ ישראל קם העם היהודי אבל קצת באיחור. אם הוא היה מקשיב לשעון המעורר לא היתה שואה והסבא המת שלי - זה שאני קרוי על שמו - היה מספיק לרקוד עם סבתא ואלס אחרון על גדת הירקון.

2 אני ציוני.

עברית היא השפה בה אני מודה לבורא עולם וגם מקלל ברמזור. הנודניק שקורא לי "אחי" הוא באמת אחי. התנ"ך אינו מכיל רק את ההיסטוריה שלי, אלא גם את הגיאוגרפיה: שאול המלך חיפש את האתונות בכביש 443, יונה הנביא עלה על האנייה ביפו לא רחוק מהמסעדה של מרגרט טייר, את המרפסת ממנה דוד הציץ לבת שבע בטח קנה איזה אוליגרך.

3 אני ציוני.

בפעם הראשונה שראיתי את בני לבוש במדי צה"ל פרצתי בבכי, לא החמצתי משואה כבר עשרים שנה, והטלוויזיה שלי אמנם קוריאנית, אבל לימדתי אותה להיות בעד הנבחרת.

4 אני ציוני.

אני מאמין בזכותנו על הארץ הזו. לאנשים שנרדפו במשך כל ההיסטוריה על לא עוול בכפם, יש זכות למדינה משלהם פלוס אפ -16 מתנה מהיצרן. אני כואב כל גילוי של אנטישמיות מלונדון עד מומבאי, אבל בסתר ליבי חושב שיהודים שבחרים לגור בחו"ל לא מבינים משהו בסיסי מאוד על העולם. מדינת ישראל לא הוקמה כדי שהאנטישמים יעלמו, אלא כדי שנוכל להגיד להם שיקפצו לנו.

5 אני ציוני.

ירו עלי בלבנון, קטיושה החמיצה אותי בכמה מטרים בקרית-שמונה, טילים נחתו ליד ביתי במלחמת המפרץ, הייתי בשדרות כשנשמעה אזעקת "צבע אדום", מחבלים התפוצצו לא רחוק מבית הורי, הילדים שלי ישבו במקלט כשעוד לא ידעו לבטא את שמם, צמודים לסבתא שהגיעה הנה מפולין כדי להימלט מן המוות. ובכל זאת, תמיד הרגשתי בר מזל על שאני חי פה, ובשום מקום אחר לא באמת טוב לי.

6 אני ציוני.

אני חושב שכל אדם שגר כאן צריך לשרת בצבא, לשלם מיסים, להצביע בבחירות ולהכיר את המילים של שיר אחד לפחות של שלום חנוך. אני חושב שמדינת ישראל אינה רק מקום, אלא גם רעיון, ואני מאמין בכל ליבי בשלוש הדיברות הנוספות, החרות על קיר מוזיאון השואה בווינגטון: "לא תשתף פעולה עם הרוע, לא תעמוד מן הצד, לא תהיה קורבן".

7 אני ציוני.

שכבתי כבר על גבי בותיקן כדי להתפעם מן הקפלה הסיסטינית, קניתי גלויה בקתדרלת נוטר-דאם בפאריז והתרשמתי עמוקות מבודהה האיזמרגד הננסי במקדש וואט בבנגקוק. אבל אני עדיין מאמין שתל אביב משעשעת יותר, ים סוף ירוק יותר, ומנהרות הכותל מעניקות חוויה רוחנית חזקה בהרבה. נכון שאני לא אובייקטיבי, אבל אני לא אובייקטיבי גם לגבי אשתי וילדי.

8 אני ציוני.

אני איש המחר החי גם את עברו. בשושלת שלי נמצאים משה רבנו, ישו, הרמב"ם, זיגמונד פרויד, קרל מרקס, אלברט איינשטיין, וודי אלן, בובי פישר, בוב דילן, פרנץ קפקא, הרצל ובן-גוריון. אני חלק ממיעוט קטנטן ונרדף, שהשפיע על העולם יותר מכל עם אחר. בזמן שהאחרים השקיעו את מרצם בדם ואש, לנו היה שכל להשקיע בשכל.

9 אני ציוני.

לעתים אני מסתכל סביבי ומתמלא בגאווה. מפני שאני חי טוב יותר ממיליארד הודים, מ-1.3 מיליארד סינים, מכל יבשת אפריקה גם יחד, מ-250 מיליון אינדונזים, מהתאילנדים, הפיליפינים, הרוסים, האוקראינים ומכל העולם המוסלמי חוץ מהסולטן מברוניי. אני חי במדינה במצור שאין לה שום משאבים טבעיים, ובכל זאת הרמזורים תמיד פועלים, המחשבים מחוברים לאינטרנט בפס רחב, ואם אשכחך ירושלים תשכח ימיני אבל תשכחו מלמצוא שם חניה.

10 אני ציוני.

הציונות טבעית לי כמו שטבעי לי להיות אב, ובעל, ובן. אנשים הטוענים שהם-ורק-הם מייצגים את "הציונות האמיתית" מגוחכים בעיני. הציונות שלי לא נמדדת בגודל הכיפה, בשכונה בה אני גר, או במפלגה עבודה אצביע. היא נולדה הרבה לפני, ברחוב מושלג בגטו בודפשט בו עמד אבי וניסה, לשווא, להבין למה העולם כולו מנסה להרוג אותו.

11 אני ציוני.

בכל פעם שמת קורבן חף-מפשע, אני מרכין את ראשי מפני שפעם הייתי קורבן חף-מפשע. אין לי שום רצון, או כוונה, לקבל עלי את הסטנדרטים המוסריים של אויבי. אני לא רוצה להיות דומה להם. אני חי על חרבי, רק מחזיק אותה מתחת לכרית.

12 אני ציוני.

אין לי רק זכות אבות, אלא גם את חובת הבנים. האנשים שהקימו את המדינה הזו חיו ופעלו בתנאים גרועים בהרבה ממני, ובכל זאת לא הסתפקו בהישרדות. הם ניסו גם להקים ארץ טובה יותר, חכמה, אנושית ומוסרית יותר. הם היו מוכנים למות למען המטרה הזו, אני משתדל לחיות למענה."

עבודה אישית (15 דק')

- בקשו מהמשתתפים לסמן את המשפטים שהם הכי התחברו אליהם.
- הזמינו את המשתתפים לנסות ולכתוב את ה"אני ציוני" שלהם.

דיון במליאה (30 דק')

- הזמינו את המשתתפים לשתף במליאה את המשפטים שסימנו לעצמם ואת הפסקאות שניסחו בעבודה האישית.
- כיצד אתם מבינים את המילים המסכמות של הטקסט "**אני משתדל לחיות למענה**"?
- יאיר לפיד כתב את הטקסט הזה בשנת 2012. האם אתם חושבים שהוא היה נכתב אחרת אילו נכתב כיום?
- לדעתכם, מה נקודות השוני והדמיון בין הזהות הציונית של מי שנולד וגדל בישראל לבין מי שנולד וגדל ברחבי העולם?
- "**דברים שרואים משם לא רואים מכאן**" - כיצד המקום בו נולדתם וגדלם עיצב לדעתכם את הזהות הציונית שלכם? כיצד השתתפתם בתכנית בישראל משפיעה על הזהות הזו? באיזה אופן נקודות המבט השונות יכולות להרחיב את ההבנה שלנו על מרכיבי הציונות?

פעילות סיכום (30 דק')

- פזרו על הרצפה את הכרטיסים מהנספח ובקשו מהמשתתפים לבחור בכרטיס שהכי מתאר לדעתם את היחס ביניהם ובין החברה בישראל כפי שהם פגשו אותה בשבוע האחרון. הזמינו אותם לספר על הבחירה באמצעות תמונה/חוויה/ליזיכרון קונקרטי מהימים האחרונים.
- **סבב של מילה אחת:** שיתוף במילה המשקפת את המחשבה/חוויה/תחושה מהימים האחרונים.

סיכום למנחה הפעילות \ צידה לדרך

במהלך הפעילות הזו עיבדנו, ראשית לכל, את תחושת המעבר החד בין יום הזיכרון ליום העצמאות וניסינו להיכנס לעומק החוויה הזו. באמצעות מפגש בלתי אמצעי עם הרחוב הישראלי, ניסינו להתחקות אחר היישום של הרעיון הזה בהווה הישראלית של היום, ולבחון איך אנחנו מרגישים כלפיו. לאחר מכן, באמצעות לימוד טקסטואלי, ניסחנו את מרכיבי הציונות שלנו ועמדנו על ההזדמנות הטמונה במגוון נקודות מבט. לבסוף, השתמשנו בחוויות הימים האחרונים על מנת לתת מילים לתחושות איתן אנחנו יוצאים מהימים האלו.

נספח: כרטיסי תארים

ההא	אח	אורח	בפנים	יהודי
נספח	נטל	זר	שותף	ישראלי
קרוב	תקוע	טבעי	שוליים	חבר צוות
עוזר	מקור לעזרה	כלי לשימוש	חלק מ...	ענף
חוליה	בבית	אבוד	מנוכר	לא כאן ולא שם

נספחי פעילות

"אוצרים זיכרון"

Stamps

Since Memorial Day 1952, Presidents, Prime Ministers and Ministers of Defense have signed personal letters to bereaved families of the fallen, and Israel's premier artists take part in designing the covers and stamps for this commemorative day. A great collection of Yom Hazikaron stamps is displayed at:

- <http://www.boeliem.com/content/1971/519.html>
- <https://xnet.ynet.co.il/design/articles/0,14563,L-3094682,00.html>
- <http://israelphilately.org.il/he/catalog/search?q=%D7%99%D7%95%D7%9D+%D7%94%D7%96%D7%99%D7%9B%D7%A8%D7%95%D7%9F&stamps=on&series=on>

1969 stamp

A stamp issued during the War of Attrition, after which the State of Israel suddenly matured, and became much less innocent. Accordingly, the commemorative stamps are much sadder, more despondent and melancholy. The images of flowers that the designers used previously are replaced with images of memorials and mourning customs, such as lowering the flag to half-mast.

1957 stamp

A jet plane draws the number 9, to represent 9 years of independence. The young state wants to emphasize its military strength and national pride

Memorial Day stamp - 1975

A stamp issued two years after the Yom Kippur War.

The Yom Kippur war brought Israel face to face with one of War's cruelest tragedies - that of the missing. In the course of this savage war many hundreds of the fallen remained unidentified and were listed as missing. Even now, after months of searching and after strenuous efforts at identification, there still remain dozens of fighters whose burial place is unknown.

The 7th of Adar has been fixed as the national day of Remembrance for the soldier whose burial place is unknown. This day is, by tradition, the day on which Moses died, of whom it was said "but no man knoweth of his sepulchre unto this day" (Deut. 34.6). Each year, on this day, a national memorial service is held at the Mt. Herzl Military Cemetery with the participation of members of the bereaved families, cabinet ministers, public figures and representatives of the Defense Forces.

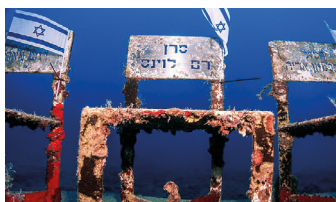
The flower Red Everlasting flower is known in Hebrew as "Dam Hamacabim" (Blood of the Maccabees) and is a symbol for The Memorial Day for Israeli Fallen Soldiers and the Victims of Terrorism.

The flower's name is derived from a legend stating that a red flower grew wherever the blood of a Maccabee was spilled to the earth. The flowers therefore commemorate the many soldiers and people who gave their lives for the state, its safety and its independence. Memorials and mourning customs, such as lowering the flag to half-mast.

Monuments

they are part of our physical and cultural landscape, and tell stories of both bravery and tragedy. According to the data of the Ministry of Defense's commemoration division, there are nearly 3,000 monuments and sites that commemorate Israel's fallen soldiers, including the official monuments of the military corps or brigade to which the fallen soldiers belong; national monuments; and also, private monuments created by the families of the fallen soldiers.

The men of silence: In memory of the fallen of the flotilla

Only divers, "the men of silence," can reach the memorial that commemorates the twelve men who were killed in the flotilla disaster in September 1997 in Lebanon, as it is thirty meters under water, on the seabed. Twelve chairs with the names of the fallen combatants are attached to the body of an old missile ship, which sank opposite the Shavei Zion beach in the Western Galilee. Although the remains of the ship have disintegrated, the site is still popular with amateur divers and it is also populated by interesting species of fish.

On the shore there is also a monument that is accessible to those who prefer to keep two feet on the ground: twelve stone slabs leaning on one another, tilting as if about to fall.

Video about the underwater monument

<https://www.youtube.com/watch?v=73wOL1v07VY>

About the incident

The IDF's elite units sometimes carry out operations deep inside enemy countries. Most of these operations end successfully and the public do not know about them; however, some of them, those that meet with complications or fail, remain in the public's awareness for a long time. One of these operations is was the campaign known as the Flotilla Disaster – the worst event in the unit's history. On the night of September 4, 1997, 16 combatants from Shayetet (Flotilla) 13, under the command of the unit's deputy commander Lt. Col. Yossi Korakin, set out on an operation near the town of Ansariya in Lebanon. When advancing on foot towards the objective, the combatants were attacked with a number of roadside bombs, the force, which had split into two groups, clashed with Hezbollah terrorists, and 11 combatants, including Korakin, were killed. Four more combatants were severely wounded and only one combatant remained functioning. He returned fire, sent the initial report of the incident and managed the arrival of the rescuing forces.

Monument commemorating the victims of the Beit Lid terror attack (1995):

On Sunday morning, January 22, 1995, there was a double terror attack by two suicide bombers at Beit Lid junction.

The first blew himself up in a bus stop among the soldiers who were waiting for their Sunday bus and the second exploded 3 minutes later among the people who were removing the dead and injured and also caused many casualties; 22 Israelis were murdered in the terror attack and 66 were injured. The monument at Beit Lid Junction was built to commemorate the people killed in the terror attack.

The monument was built by artist Sara Konforty and this is what she says about it: "The Beit Lid junction monument was built in 2002 and I created it over 3 years. It is 30 meters high and it covers 2.5 dunams. I was asked to design the monument and the area around it.

I built this monument with great reverence, super-human physical work and a minimal budget - 22 figures ascending a ladder, becoming gradually smaller, in memory of the 22 soldiers who were murdered at Beit Lid Junction by the terrorists. Each figure represents a soldier who is no longer alive.

The message that I wanted to convey in building the monument is an expression of strength and power that cannot be ignored. I wanted to say - we are larger than life - no one can vanquish us. As much we are attacked, we will become stronger and overcome them. We have a right to live here, and we will not vanish, we are here.

For me, the monument visually expresses the terrible tragedy that occurred. I chose how to build the figures, the nature of the figures, their size, their style, how to place them on the ladder - in order to express the inner feelings of those who remain here.

This monument is intended to be a general symbol in Israel, it is intended to express power, strength, a strength that is larger than life, a reminder for us, for those who remain here, so that we will not forget.

The monument to the Bedouin soldiers

The Bedouin in Israel are some 200,000 Muslim Arabs. Most of them live in the Negev and the minority in villages in the Galilee and

in mixed cities. Collaboration between the Bedouin and the IDF began in the War of Independence, when tens of Bedouin joined the Palmach and asked to help the defense forces. Since then, many of them have served in the IDF, as trackers and as combatants. A desert patrol battalion operates in the south and many of its combatants are Bedouin.

The site, between the Bedouin villages in the Galilee, commemorates the heritage of the Bedouin fighters and the combatants who fell in all of Israel's wars and was only dedicated at the end of the 1990s. Today it is a state site supported by the Ministry of Defense, with an impressive monument in the form of a Bedouin tent flap, herb garden and tracker's path.

The commemorative traditions of the Bedouin of the IDF fallen from the Bedouin community are buried in civilian burial, not in military cemeteries. This prevents the bereaved parents from commemorating their loved ones in state ceremonies. Since the site was dedicated, it is a focus for official ceremonies, and thousands of the members of the Bedouin community go there on Memorial Day from throughout Israel.

Art

Adi Nes - The Last Supper (1996) - picture

What appears to be a routine photograph of soldiers eating is, in fact, a carefully staged scene showing

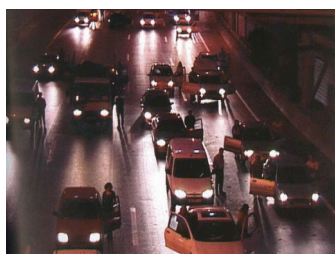
Nes's characteristic attention to detail. It was inspired by Leonardo da Vinci's Last Supper, depicting one of the most dramatic moments in the story of Jesus: the announcement of Judas's betrayal, which led to the Crucifixion, the ultimate sacrifice. In Israeli society and art, the soldier is often represented as an object of reverence. Brave and confident, he is the heir to mythical figures like the pioneer. Nes chooses to emphasize the youthfulness of the soldiers, in transition from adolescence to adulthood, from innocence to disenchantment. They face the greatest danger of all, the risk of

dying in battle. Nes's analogy between the iconic Christian scene and Israeli reality conveys a political message regarding commitment and sacrifice. Like the apostles, the soldiers are disciples of an ideology, a power stronger than themselves. But they are also victims of a geopolitical constellation over which they have no control. The bullet holes in the wall, cigarette smoke, and bitten apple are symbols of transience, reminding us that this might indeed be their last supper. The red cups seem to hint at the element of the blood of the Maccabees - the symbol of Memorial Day is the flower Red Everlasting (Dam Hamakabim - the Blood of the Maccabees), which according to tradition flowers everywhere where a drop of the blood of the Maccabees fell. The Ministry of Defense issues stickers with the picture of the flower and they are distributed at the different memorial ceremonies and worn on the lapel.

(From the website of the Israel Museum - <https://www.imj.org.il/collections/202486>)

Yael Bartana, Trembling Time - video art

<https://vimeo.com/93190569>

Yael Bartana filmed her work, Trembling Time, from a bridge over the Ayalon highway during the two-minute silence on the evening of the Memorial Day for the IDF fallen. The video illustrates the change that takes place in the feeling of time during the siren - the work stretches the two-minute Memorial Day siren over 6 minutes and 20 seconds, as it was filmed from a position

overlooking the four lanes of the Ayalon Highway. The event lacks a plot: cars stop in slow motion, people get out of them slowly and stand on the road. The event is familiar to the Israeli observer, and nevertheless is festive and special, and it is undoubtedly a strange ritual in the eyes of a foreign observer. Bartana calls it Trembling Time. A fluid time, expropriated from the ongoing flow of time; a private time, which for two minutes becomes collective time; everyday time stops, stretches itself and, like the name of the work - trembles. The effect is achieved both by the slow motion and by the sound of the siren. The Jerusalem-Tel Aviv road's usual noisy time changes in front of our eyes and traps the people in a kind of time capsule.

Beit Avihai videos (animation)

A Face. The Day. A Memorial – an online commemorative project, initiated by Beit Avi Chai in Jerusalem in which animation artists create unique memorial stories of Israeli soldiers and victims of terror.

Recognizing the importance of Yom Hazikaron in Israeli society, Beit Avi Chai identified the need to create a meaningful

Ilana Yahav – Sand Art (in memory of Hadar Goldin)

<https://www.youtube.com/watch?v=MZ70gbBFNr0>

The story of the death of 23-year old Hadar Goldin is one of the most severe and painful events in Operation Protective Edge. Goldin was kidnapped during a clash of Givati combatants with Hamas terrorists on the eve of discussion of a ceasefire. One of the terrorists blew himself up, and during the battle Goldin was kidnapped into a tunnel. During the incident Major Benaya Sarel and Staff Sergeant Liel Gidoni were killed.

At first the members of the family were informed of the kidnapping. In view of the news of the end of combat in Gaza, they held a press conference in which they asked not to end the campaign until Hadar was brought home. "For three kidnapped soldiers we went out and paid in many casualties," Hemi said at that press conference.

However, a few hours later the full, painful picture emerged. Minister of Defense Moshe (Bogie) Ya'alon, the head of the IDF's Manpower Directorate Orna Barbivai, and IDF chief Rabbi Rafi Peretz visited the family's home in Kfar Saba and informed them of the terrible news: the IDF had reached the conclusion that the officer did not survive the kidnapping attempt. Ilana Yahav, an artist

project that could impart personal messages and tributes in a way that speaks to all Israelis and Jews, connecting with thousands of people through the internet. For more information, go to: <https://www.bac.org.il/specials/project/pnym-yvm-zykrvn?language=en>

Examples of videos can be found in this kit (first activity)

who works in sand, created a video that includes fragments from his life story.

To the counselor

Two fragments stand out in Ilana Yahav's video

- The family at the beginning – two children the same height; Hadar and his twin brother Tzur. This can be connected with Beit Avihai's video Umbilical Cord.
- "Strength and modesty" – Hadar was a remarkably gifted young man, a happy and lively person with an easy and winning smile. He was an accomplished painter and graphic artist who addressed both secular and religious themes in his art. Hadar was an inspiration to all who knew him. He was a "people-person", and he firmly believed and preached the importance of sharing joy and friendship among all people. Together with his twin-brother Tzur, they embroidered on the belts of their rifles the words Strength & Modesty in an effort to define the characteristics of a Jewish fighter, who has the courage to use his weapon when needed, but also has the humility to restrain from its use in the service of peace.
- For further information: <https://www.yediot.co.il/articles/0,7340,L-4837470,00.html>

Songs and poems

To the counselor

Many more songs and poems have been written about IDF fallen soldiers and have become a part of the Israeli and Hebrew cultural heritage, and the poems below can be added to or replaced by others. Examples of websites that tell additional stories:

<https://travellingisrael.net/%D7%94%D7%A1%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%9D-%D7%9E%D7%90%D7%97%D7%95%D7%A8%D7%99-%D7%A9%D7%99%D7%A8%D7%99-%D7%99%D7%95%D7%9D-%D7%94%D7%96%D7%99%D7%9B%D7%A8%D7%95%D7%9F/>

<http://www.baba-mail.co.il/content.aspx?emailid=40001>

Blood Covenant/ Emanuel Tzabar

<https://www.youtube.com/watch?v=sL-QpZlbpqW>

With God's approval, and with the people's approval, we rode on winds and storms, trusting that You will not raise Your hand on the boy

And in the divine assembly, and in the earthly assembly, one is still talking and the other one arrives... that night, let darkness take it, that night came

Well learned and ready, knowing the time has come, they galloped, Harels, Yuvals, Soldiers... Lebanon, armor, a sound which shatters cedars

On that night, Mother, Harel was led (in Heb.: Yuval) with lamentations

One is still talking and the other one arrives, Mother, Yuval has fallen on your altars On that night, Father, there was a great scream, one is still talking and the other one arrives

Harel will be led (to be buried), Yuval and Harel, and the city of Talpiyot is bereaved Talpiyot to you my land, Harels in your gate, a covenant of blood, an eternal covenant in your flesh

The terror of days will be comforted by your newborn, and you, live through your blood...

על דעת המקום ועל דעת הקהל
רכבנו סופה וגם סער, בוטחים,
"אל-תשלח ידך אל-הנער."
ובישיבה של מעלה, ובישיבה של מטה
עוד זה מדבר, וזה בא
הלילה ההוא, יקחהו-האפל, הלילה ההוא בא.
למוזדים ושבעים, יודעים את השעה,
שעטו הראלים, יובלים, חילים
לבנון ושריון וקול שובר ארזים.
בלילה ההוא, אמא, הראל לקינות יובל,
עוד זה מדבר, וזה בא, אמא, יובל על במוותיך חלל.
בלילה ההוא, אבא, היתה צעקה גדולה.
עוד זה מדבר, וזה בא
הראל גם יובל, יובל גם הראל, ועיר תלפיות שכולה.
תלפיות לך ארצי, הראלים בשערה.
ברית דמים, ברית עולם בבשרה,
את אימת הימים ינחמו ולידך ואת בדםיך חיי.

- On the third day of the First Lebanon War Yuval Harel, the son of Miriam and Yehezkel, a soldier in the IDF's armored corps was killed by an anti-tank missile in Ein al-Hilwa, near Sidon. Friends of another soldier by the same name, Yuval Harel son of Hayya and Yosef, read the announcements published by the IDF's office, and thought mistakenly that their friend was killed. They delivered the terrible news to Hayya and Yosef, but after some phone calls and investigations it was determined that their son was still alive. Two days later, on June 10th, 1982, that Yuval Harel, a soldier in the Nahal's 50th paratrooper's battalion, was killed in battle. When soldiers from the IDF's office visited the parents to break the tragic news to them, they refused to believe, and explained that they know of the other soldier by that name, who was killed in Lebanon.
- Both soldiers were from the Talpiyot neighborhood in Jerusalem, and they were buried next to each other, in the same row, at the military cemetery in Mount Herzl. Emanuel Tzabar, an Israeli poet who wrote his first poem while serving in the northern front during the Yom Kippur War, learned of this tragic story. He wrote a very moving and powerful poem, replete with biblical references, Covenant of Blood. The song is also known in Israel as על דעת המקום - With God's Approval, and - היובלים וההראלים The Yuvals and the Harels.
- The poet invokes images of the night of Kippur, when the congregation chants together the Kol Nidre prayer. He says that the people trusted that God will not raise his hand against the boy, an allusion to the binding of Isaac, which was God's way to show humanity that he does not want human sacrifices. The divine and earthly assemblies are also taken from the Kol Nidre prayer, and it is possible that the poet recalls here the terrors of

Yom Kippur war, when Israeli citizens were summoned out of synagogues to report to their reserve units. The refrain "one is still talking and the other one arrives" is taken from the biblical story of Job, who does not have time to digest one tragic event before he hears of the next one, similarly to the tragedies which struck the two neighboring families.

- The soldiers are described as willingly going to battle, ready to defend their country and knowing that the time has come. The poet then references Psalm 29 - לְבָנוֹן וְשִׁרְיוֹן וְקוֹל שׁוֹבֵר אֲרָזִים - changing the word Siryon, the Phoenician name for Mount Hermon, into Shiryon, Armored Corps. He thus describes the deafening noise of the tanks moving towards Lebanon, and the missiles and mortars surrounding them and wreaking havoc. He goes on to speak of the night in which the parents were told that their son was killed, which for one family was a repeated nightmare. We would have wanted that night to never exist, or, in the borrowed words of Job, to be taken by darkness. On that night there was a great scream, an echo of the one mentioned in the Torah regarding the death of the firstborn in Egypt. Tzabar also invokes David's eulogy for Jonathan, and describes the battlefields as blood-thirsty altars.
- He concludes with a statement taken from the book of Ezekiel בְּדַמְיֶיךָ חַיִּי - through your blood you shall live. This verse has been understood throughout the ages as saying that the Jewish People will survive and persevere despite, and perhaps because, of the suffering. We do not know if the poet is willing to accept this statement or not, but he tries to offer consolation to the citizens of Jerusalem, whom he sees as a collective mourning together, by saying that we must keep our hopes for our future generations.

Bab El Wad/ Haim Gouri

<https://www.youtube.com/watch?v=2nddT3NpQqE>

Here i'm passing, standing near the stone
a black asphalt road, rocks and ridges
an evening comes slowly, a sea wind blows
a light of a first star behind Beit Machsir

,Bab al-wad
forever remmember our names please
convoys broke in the way to the city
in the sides of the road laid our dead
.the skeleton of iron is as silent as my friend

here had boiled in the sun tar and lead
here nights had passed in fire and knives
here sadness and glory are housed together
a burned bullet-proof vehicle, and Name of an
.unknown person

...Bab al-wad

,and I'm walking, silently passing by
and I remember them one by one
here we fought together on cliffs and a stony ground
here we were together one family

...Bab al-wad

a spring day will arrive, Cyclamens will bloom
redness of Anemone in the mountain and in the valley
the one who will walk in the way we had been ,walking
shouldn't forget us, us Bab al-wad

...Bab al-wad

bab-el-wad, or Sha'ar HaGei in Hebrew, is the name of the entrance to the narrow part of the road leading to Jerusalem from Tel Aviv. This passage and the nearby fort of Latrun held particular strategic importance during the 1948 War of Independence - without control of the road, it was impossible to get convoys of food, water, and medicine to the Jews in Jerusalem without tremendous loss of life.

פה אני עובר. נצב ליד האבן,
כביש אספלט שחר, סלעים ורכסים.
ערב אט יורד, רוח ים נושבת
אור כוכב ראשון מעבר בית-מחסיר.

באב אל וואד,
לנצח זכר נא את שמותינו.
שירות פראצו בדרך אל העיר.
בצדי הדרך מוטלים מתינו.
שלד הברזל שותק, כמו רעי.

פה רתחו בשמש זפת ועופרת,
פה עברו לילות באש וסכינים.
פה שוכנים ביחד עצב ותפארת,
משרין חרוך ושם של אלמונים.

באב אל וואד...

ואני הולך, עובר כאן חרש חרש
ואני זוכר אותם אחד אחד.
כאן לחמנו יחד על צוקים וטרש
כאן היינו יחד משפחה אחת.

באב אל וואד...

יום אביב יבוא ורקפות תפרחנה,
אדם כלנית בהר ובמורד.
זה אשר ילך בדרך שהלכנו
אל ישכח אותנו, אותנו באב אל וואד.

באב אל וואד...

As a result, several bloody battles were fought in the area during the War of Independence, and this place came to symbolize the ultimate sacrifice for the security and well-being of the country.

We Don't Want / Avi Koren

<https://www.youtube.com/watch?v=HSR40XoN12w>

Our eyes are already dry from the tears
and our mouth is left with no words,
What else can we ask for,
we have already asked for everything,

Give us rain in it's due time,
and scatter flowers in the spring,
And let him come back to his home,
we don't want more than that.

We have already hurt a thousand scars,
and we hid a sigh deep inside,
Our eyes are dry,
please tell us we passed the test.

Give us rain in it's due time,
and scatter flowers in the spring,
Let her be with him again,
we don't want more than that.

We have already covered one grave and another,
We've buried our heads among the gum trees,
In a minute the sigh will burst out,
accept it as a personal prayer.

Give us rain in it's due time,
and scatter flowers in the spring,
And let us see him again,
we don't want more than that.

Eliezer (Leshke) Grundland was born in 1945 in Rehovot. After he was demobilized from the IDF he began his law studies. He did his reserve duty in the paratroopers. On the first day of the Six Day War he fell in battle in Sanhedria in Jerusalem.

Avi Koren wrote the words of the song in memory of Leshke, his good friend and in the hope that another friend, Yosef Rein, would return in good health from the battles

כָּבֵר יְבֹשׁוּ עֵינֵינוּ מִדְּמְעוֹת,
וּפְנֵי כָּבֵר נוֹתֵר אֵלֶם בְּלִי קוֹל.
מָה עוֹד נִבְקֵשׁ, אֲמֹר מָה עוֹד?
כִּמְעַט בִּקְשָׁנוּ לָנוּ אֶת הַכֹּל.

אֶת הַגֶּשֶׁם תֵּן רַק בְּעֵתוֹ,
וּבְאֵבִיב פֹּזֵר לָנוּ פְּרָחִים,
וְתֵן שְׂיִחְזֵר שׁוֹב לְבֵיתוֹ,
יֹתֵר מִזֶּה אֲנַחְנוּ לֹא צְרִיכִים.

כָּבֵר כְּאֲבָנוּ אֶלֶף צִלְקוֹת,
עִמָּךְ בְּפָנִים הַסְתַּרְנוּ אֲנַחְהָ.
כָּבֵר יְבֹשׁוּ עֵינֵינוּ מִלִּבְפֹּת,
אֲמֹר שְׂכָבֵר עִמָּדְנוּ בַּמִּבְחָן.

אֶת הַגֶּשֶׁם תֵּן רַק בְּעֵתוֹ,
וּבְאֵבִיב פֹּזֵר לָנוּ פְּרָחִים,
וְתֵן לָהּ לֵהִיֹּת שְׂנִית אֵתוֹ,
יֹתֵר מִזֶּה אֲנַחְנוּ לֹא צְרִיכִים.

כָּבֵר כְּסִינֵנוּ תֵל וְעוֹד אֶחָד,
טָמְנוּ אֶת לִבְנוּ בֵּין בְּרוֹשִׁים.
עוֹד מְעַט תִּפְרָץ הָאֲנַחְהָ,
קִבֵּל זֹאת כְּתַפְּלָה מֵאוֹד אִשִּׁית.

אֶת הַגֶּשֶׁם תֵּן רַק בְּעֵתוֹ,
וּבְאֵבִיב פֹּזֵר לָנוּ פְּרָחִים,
וְתֵן לָנוּ לְשׁוֹב וְלִרְאוֹתוֹ,
יֹתֵר מִזֶּה אֲנַחְנוּ לֹא צְרִיכִים.

in the Suez Canal in the War of Attrition. They gave the song to a young soldier in the Navy troupe, Shlomo Artzi, who was looking for songs for his first album.

For further information:

<https://www.maariv.co.il/culture/literature/Article-582818>

Soon We Will Become A Song - a project that has become a tradition

During the First Lebanon War, a soldier was interviewed by a national newspaper. He metaphorically expressed his fear of falling in battle: "Soon we will become a song, soon we may not be here." His somber statement later inspired the launch of the radio project **Soon We Will Become a Song**.

The project is led by the IDF's Radio Station (Galei Tzahal) and many Israeli musicians. The project pays tribute to fallen soldiers and victims of terror by turning their poems and letters into songs. Their texts have been collected and turned into lyrics ever since 2001, and some date as far back as the establishment of the State of Israel (1948).

The project's lyrics and musicians' use of diverse melodies have moved the entire nation - as many of the texts were written by soldiers in their early twenties. The songs are broadcasted on radio stations throughout Israel on Yom HaZikaron, Israel's memorial day for fallen soldiers and victims of terror.

Mom, Dad and Everyone Else

<https://www.youtube.com/watch?v=IL9eJjDiKK8>

001 we will become a song

Mom, Dad and Everyone Else
Lyrics: Sgt. Reuven Politi

*And when the night ends and the sun shines
Will you know, mom, what we have seen?
Trees around, towering treetops but scorched trunks
Big houses around but they are ruined,
their color faded
I'm walking on ruins, mom
And believe me, here there is no pear and no flower*

*We are not heroes, because our job is grim
The sun will set, the darkness will come
And then we will sleep in our clothes in bed
Yes mom, it is important, it is hard and
it is terrible*

*I swear that it is hard but I am staying
The ground is grey, and the horizon is black
And the blue in the sky seems to slow and it waits
And does not touch, it does not touch the
black horizon between them is a space,
no connection and everything else
And it is very hard but I am staying
There is a wire fence and after it a drawn sword
Mom, dad and everyone else*

*We are not heroes, because our job is grim
The sun will set, the darkness will come
And then we will sleep in our clothes in bed
Yes mom, it is important, it is hard and it is terrible*

*And when the night ends and the sun shines
Will you know, mom, what we have seen?*

אמא, אבא וכל השאר
מילים: סמל ראובן פוליטי

וכשהלילה תם והשמש מאירה
התדעי אמא מה לעינינו נראה?
עצים סביב, רמי צמרת אך חרוכי גזע
בתים גדולים סביב אך הרוסים הם דהויי
צבע
מהלך על הריסות אני, אמא
ותאמיני לי אין כאן שום אגס ואין כאן פרח

לא גיבורים אנחנו כי מלאכתנו שחורה
תשקע השמש, תבוא העלטה
ואז ננום בבגדנו במיטה
כן אמא, זה חשוב, זה קשה וזה נורא

בחיי שזה קשה אך אני נשאר
אפורה האדמה ושחור האופק
וכחול שמים כאילו משתהה והוא ממתין
ולא נוגע, הוא לא נוגע באופק השחור
ביניהם חלל, שום קשר וכל השאר
וזה קשה מאוד אך אני נשאר
יש כאן גדר תיל ואחריה חרב שלופה
אמא, אבא וכל השאר

לא גיבורים אנחנו כי מלאכתנו שחורה
תשקע השמש, תבוא העלטה
ואז ננום בבגדנו במיטה
כן אמא, זה חשוב, זה קשה וזה נורא

וכשהלילה תם והשמש מאירה
התדעי אמא מה לעינינו נראה?

Sergeant Reuven Politi served as a combatant in the Egoz reconnaissance unit and was killed on Tishrei 24, 5734 (October 20, 1973), in the Yom Kippur War. He fell two days before his 19th birthday. Reuven, the son of Mazal and Moshe, was born on Tishrei 25, 5715 (October 10, 1954) in Jerusalem. His love of the arts played an important role in his life. He was an active member of the Jerusalem Theater and took part in plays that were performed there.

He also wrote philosophical poems and executed artistic welding and engraving works in different metals. Reuven was an outstanding athlete, and a

member of Hapoel's wrestling team. Reuven successfully passed the entrance tests for acceptance to the marine commando unit, but decided that he did not want to sign up for service in the standing army and instead he joined the Egoz reconnaissance unit. In the Yom Kippur War Reuven took part with his unit in the defensive battles in the Golan Heights.

He was hit and killed by Syrian artillery fire on his unit who were positioned at Tel Antar, after they conquered it from the Syrians. Reuven was brought to rest in the Mount Herzl military cemetery in Jerusalem. He was survived by his parents, sister and two brothers.

Nothing Will Hurt Me

<https://www.youtube.com/watch?v=IKDWRWqPS3s>

<p><i>Nothing will hurt me</i> Lyrics: Lt. Erez Shtark</p> <p><i>Nothing will hurt me, nothing Not a woman, not the bullet of a terrorist, nothing Because that is what I swore to my brother, my sister, to my parents And I cried in the nights and worried during the days Because I was afraid that something would hurt my parents And my father's voice has echoed in my head for years</i></p> <p><i>If anything happens to you There is no meaning in my life There is no meaning in my tomorrow There is no meaning in my life There is no meaning in my tomorrow</i></p> <p><i>If you are standing here, over me I probably have not kept my promise I'm sorry, honestly I'm sorry, honestly I'm sorry, honestly</i></p> <p><i>If anything happens to you There is no meaning in my life There is no meaning in my tomorrow There is no meaning in my life There is no meaning in my tomorrow</i></p> <p><i>Nothing will hurt me Nothing Not a woman, not the bullet of a terrorist Nothing</i></p>	<p>שום דבר לא יפגע בי מילים: סגן ארז שטרנק</p> <p>שום דבר לא יפגע בי, שום דבר לא אישה לא כדור מחבלים, שום דבר כי ככה נשבעתי לאחי, אחותי, להורים ובכיתי בלילות ודאגתי בימים כי פחדתי שמהו יפגע בהורים וקולו של אבי מהדהד לי בראש כבר שנים</p> <p>אם יקרה לך משהו אין לי טעם לחיים אין לי טעם למחר אין לי טעם לחיים אין לי טעם למחר</p> <p>אם אתם עומדים כאן מעלי כנראה שלא עמדתי בהבטחתי מצטער, בחיי מצטער, בחיי מצטער, בחיי</p> <p>אם יקרה לך משהו...</p> <p>שום דבר לא יפגע בי שום דבר לא אישה לא כדור מחבלים שום דבר</p>
---	--

The poem was written by First Lt. Erez Shtark, who was born in Haifa on Tevet 20, 5731, December 24, 1975. Erez served as a battalion level communications officer of the beaufort and he fell in the Helicopter Disaster in 1997 at the age of 21.

Shtark left a notebook of poems and a diary, and this poem was in the notebook. In an interview

with his sister, Oshrat, published when the song was broadcast on the radio, she said that the poem "was at the end of the notebook, and on the previous page there was a drawing of a tombstone, on which the name Erez was written.

My older brother Ilan and I found it together and we were stunned, as if he knew."

The music was composed by Yoram Hazan, Knesiat Hasechel soloist, who said in the same interview:

I chose a poem that would represent the tragedy in the clearest way, a poem of worry that is characteristic of Israeliness, parents who worry all the time about their children. Apart from that, the

fact that the poem is prophecy that was fulfilled, makes it more difficult. I have never in my life sung such a direct text. It is inconceivable that a person could write such words. Soldiers experience difficult things around them and it leads to a kind of cynicism about what they are going through, and you can see it in the poem.

A Boy Returns from the Army / Yoav Kant

<https://www.youtube.com/watch?v=MnBmnXehtg>

A boy returns from the army

and the open spaces are in his eyes

and the dust is in his hair

and the artillery is in his ears

and the shrapnel is in his body and his soul is empty

because he remembers.

נער שב מן הצבא

ובעיניו המרחבים

ובשערו האבק

ובאזניו התותחים

ובגופו הרסיסים

ונשמתו ריקה

כי הוא זוכר.

Yoav Kant was born on August 8, 1951, the son of Aviva and Micah. Yoav volunteered to serve in the paratroopers. In the Yom Kippur War, Yoav took part in the offensive across the Suez Canal. He was killed during the attack on the outposts and trenches on the west bank of the Suez Canal on Tishrei 28, 5734 (October 24, 1973) and brought to rest in the Mount Herzl cemetery. He was survived by his parents and two brothers. He was 22 years old.

Boaz Krauzer, aged 20 from Tel Aviv, who serves in a military troupe, composed the music and performs the song. Krauzer says of his encounter with the poem that "When I read this miniature poem, I felt that I had it in my head within a second. It is so small and so precise, and from the first reading there is already something very strong and moving about it."

Send Him Off

<https://www.youtube.com/watch?v=n390Y7ESZu8>

Send Him Off
Lyrics: Pvt. Binyamin Frank

*Send him off, let him go free
Though you know that he won't come
back to you
Send him off, let him go where he belongs
To the stalks bending in the wind*

*Let him take off his shoes, run,
play with the wind
Let him whistle and sing, skip on the
stones in the road
Let him live as he lived
Don't be sad any more because he is gone,
As a bird to freedom, return to routine
Because you know, your love won't come
back to you*

שלחי אותו
מילים: טוראי בנימין פרנק

שלחי אותו, תני לו ללכת לחופשי
אף כי יודעת את שלא יחזור אליך
שלחי אותו, תני לו ללכת למקומו,
לשיבולים הכפופות ברוח

תני לו לחלוץ את נעליו, לרוץ
להשתובב עם הרוח תני לו לשרוק
ולזמר, לדלג על אבני דרך תני לו לחיות
כפי שחי
אל תתעצבי עוד כי הוא הלך,
כציפור לדרור, שובי לימי החול
כי את יודעת, אהובך לא יחזור אליך

Binyamin (Benny Frank) was born on Nisan 7, 5715 (March 30, 1955) in Kiryat Tivon. He attended the local elementary school and completed his studies in the high school in his home town. When in high school he edited the school newspaper, which was considered to be one of the best student newspapers. In Grade 9, he underwent a crisis in his studies as it seemed to him that studying was a race after exams and grades. However, he later became an active student, and then his good qualities were revealed: he was a man of conscience and ethics, who also had a sense of humor. His moral level was such that when he was still a boy, he vacated his bed in hospital after an operation to make way for the wounded of the Yom Kippur War.

One of his teachers said of him that he "had many talents, but was modest. However, he was aware of his social responsibilities, he was an alert young man, who wanted to acquire knowledge... He had a level-headed, multifaceted outlook, but was

always able to place the emphasis on what he thought should be emphasized. In particular, he was sensitive to social problems and to political involvement."

The many poems that he left are evidence of Benny's interest in literature and poetry.

Benny had a low medical profile after he underwent many operations in childhood, but although he was released from enlistment in the IDF due to his health, he insisted on enlisting and fulfilling his obligations to the best of his ability. On June 9, 1974 he joined the army and found a place where he could contribute despite his health. He served in a communications unit in a role that suited his physical ability. He took part in a telegraph operators' course in the scope of his military service. Benny fell in active service on Av 11, 5734 (July 30, 1974) at the age of 19.